

О. В. ЄФАНОВ

аспірант кафедри публічного управління
Інститут адміністрування, державного управління та професійного розвитку
Національного університету «Львівська політехніка»
ORCID: 0009-0000-1638-3307

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ У СФЕРІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ПРОЦЕСАМИ ФОРМУВАННЯ ЗОНИ ВІЛЬНОЇ ТОРГІВЛІ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЄС

У статті розглядаються особливості нормативно-правового регулювання у сфері публічного управління процесами формування зони вільної торгівлі між Україною та ЄС. Відмічено, що недостатня правова визначеність, інституційна слабкість окремих державних органів та недостатній рівень імплементації європейських норм у національне законодавство створюють значні перешкоди на шляху ефективного функціонування зони вільної торгівлі. Актуальність дослідження зумовлена необхідністю комплексного аналізу нормативно-правового регулювання у сфері публічного управління процесами формування зони вільної торгівлі між Україною та ЄС, визначення його ключових недоліків і розробки рекомендацій щодо вдосконалення правових та інституційних механізмів регулювання у цій сфері.

Мета статті полягає в дослідженні особливостей нормативно-правового регулювання у сфері публічного управління процесами формування зони вільної торгівлі між Україною та ЄС.

Визначено, що для ефективного функціонування зони вільної торгівлі між Україною та ЄС було ухвалено та адаптовано низку нормативно-правових актів, які регулюють митну політику, технічні стандарти, сертифікацію, торговельні правила та механізми правозастосування. Розглянуто основні законодавчі акти України, що регулюють функціонування зони вільної торгівлі. Акцентовано увагу на державних органах, які забезпечують функціонування інституційного механізму публічного управління у сфері регулювання зони вільної торгівлі. Досліджено проблеми, що ускладнюють повноцінне функціонування зони вільної торгівлі. Обґрунтовано дії та заходи, які необхідно забезпечити для підвищення ефективності публічного управління у сфері зони вільної торгівлі.

Результати дослідження показали, що подальше вдосконалення нормативно-правового регулювання у сфері публічного управління процесами формування зони вільної торгівлі між Україною та ЄС є важливою передумовою інтеграції України до європейського економічного простору та створення сприятливих умов для розвитку вітчизняного бізнесу. Підкреслено, що подальша імплементація європейських норм дозволить підвищити конкурентоспроможність українських товарів і сприяти інтеграції України у спільний ринок ЄС.

Ключові слова: нормативно-правове регулювання, публічне управління, зона вільної торгівлі, законодавство, імплементація, правові норми.

O. V. YEFAFOV

Postgraduate Student at the Department of Public Administration
Institute of Administration, Public Administration and Professional Development
of Lviv Polytechnic National University
ORCID: 0009-0000-1638-3307

REGULATORY AND LEGAL REGULATION IN THE SPHERE OF PUBLIC ADMINISTRATION OF THE PROCESSES OF FORMATION OF THE FREE TRADE AREA BETWEEN UKRAINE AND THE EU

The article examines the features of regulatory and legal regulation in the field of public management of the processes of forming a free trade area between Ukraine and the EU. It is noted that insufficient legal certainty, institutional weakness of individual state bodies and insufficient level of implementation of European norms into national legislation create significant obstacles to the effective functioning of the free trade area. The relevance of the study is due to the need for a comprehensive analysis of regulatory and legal regulation in the field of public management of the processes of forming a free trade area between Ukraine and the EU, identification of its key shortcomings and development of recommendations for improving legal and institutional mechanisms of regulation in this area.

The purpose of the article is to study the features of regulatory and legal regulation in the field of public management of the processes of forming a free trade area between Ukraine and the EU.

It is determined that for the effective functioning of the free trade area between Ukraine and the EU, a number of regulatory and legal acts were adopted and adapted that regulate customs policy, technical standards, certification, trade rules and enforcement mechanisms. The main legislative acts of Ukraine regulating the functioning of the free trade zone are considered. Attention is focused on state bodies that ensure the functioning of the institutional mechanism

of public administration in the field of regulating the free trade zone. Problems that complicate the full functioning of the free trade zone are investigated. Actions and measures that need to be provided to increase the efficiency of public administration in the field of the free trade zone are substantiated.

The results of the study showed that further improvement of regulatory and legal regulation in the field of public administration of the processes of forming a free trade zone between Ukraine and the EU is an important prerequisite for Ukraine's integration into the European economic space and the creation of favorable conditions for the development of domestic business. It is emphasized that further implementation of European norms will increase the competitiveness of Ukrainian goods and contribute to Ukraine's integration into the EU common market.

Key words: *regulatory and legal regulation, public administration, free trade zone, legislation, implementation, legal norms.*

Постановка проблеми

У сучасних умовах євроінтеграції України особливу увагу привертає нормативно-правове регулювання у сфері публічного управління процесами формування Зони вільної торгівлі (ЗВТ) між Україною та Європейським Союзом. Підписання та імплементація Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, що включає положення про поглиблену та всеохоплюючу ЗВТ, вимагають створення ефективного механізму управління, гармонізації національного законодавства з правом ЄС, а також розробки дієвих адміністративних інструментів для забезпечення прозорості та ефективності торгівельних відносин.

Разом із можливостями, які відкриває ЗВТ для українського бізнесу, зростають і виклики, пов'язані з адаптацією правової системи, усуненням адміністративних бар'єрів, удосконаленням процедур контролю та нагляду, а також забезпеченням рівних умов для вітчизняних та європейських суб'єктів господарювання. Недостатня правова визначеність, інституційна слабкість окремих державних органів та недостатній рівень імплементації європейських норм у національне законодавство створюють значні перешкоди на шляху ефективного функціонування ЗВТ.

Таким чином, актуальність дослідження зумовлена необхідністю комплексного аналізу нормативно-правового регулювання у сфері публічного управління процесами формування ЗВТ між Україною та ЄС, визначення його ключових недоліків і розробки рекомендацій щодо вдосконалення правових та інституційних механізмів регулювання у цій сфері.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Публічне управління процесами формування зони вільної торгівлі між Україною та ЄС є предметом зацікавлення багатьох науковців. Зокрема, варто згадати таких вчених як Бондарчук В. [5], Гнілуша С. [4], Казік Т. [4], Комар Н. [1], Кочергіна О. [2], Сютя С. [3], Уніят А. [1], Ткач Д. [4], Шиманська К. [5] та багато інших. Проте сучасні виклики диктують нові умови для реалізації зовнішньої політики України і особливу роль при цьому відіграє публічне управління процесами формування зони вільної торгівлі між Україною та ЄС. Потреба його покращення в сучасних умовах вимагають глибоких наукових досліджень у зазначеному напрямку.

Формулювання мети дослідження

Мета статті полягає в дослідженні особливостей нормативно-правового регулювання у сфері публічного управління процесами формування зони вільної торгівлі між Україною та ЄС.

Викладення основного матеріалу дослідження

Для ефективного функціонування Зони вільної торгівлі (ЗВТ) між Україною та ЄС було ухвалено та адаптовано низку нормативно-правових актів. Вони регулюють митну політику, технічні стандарти, сертифікацію, торговельні правила та механізми правозастосування.

Процес створення та функціонування ЗВТ між Україною та Європейським Союзом базується на положеннях Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, підписаної у 2014 році, зокрема її розділу IV «Торгівля і питання, пов'язані з торгівлею». Угода передбачає поступове усунення тарифних та нетарифних бар'єрів, гармонізацію митних процедур, а також наближення законодавства України до норм і стандартів ЄС.

Серед основних законодавчих актів України, що регулюють функціонування ЗВТ, можна виділити:

1. Конституція України (1996 р.) [6].
2. Угода про асоціацію між Україною та ЄС (ратифікована у 2014 р.) [7].
3. Митний кодекс України [8], який адаптує національні митні процедури до стандартів ЄС.
4. Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність» [9], що визначає правові засади ведення міжнародної торгівлі.
5. Закон України «Про захист прав споживачів» (редакція 1991 р., з подальшими змінами) [10].
6. Закони та підзаконні акти щодо технічного регулювання, санітарних і фітосанітарних заходів, які мають на меті гармонізацію стандартів із вимогами ЄС.
7. Національна стратегія адаптації законодавства України до права ЄС, яка містить комплексні заходи для приведення українського законодавства у відповідність до європейських норм.

Конституція України є основним правовим документом, що закріплює принципи економічної діяльності держави, міжнародного співробітництва та інтеграції у світову економіку. У статті 9 визначено, що міжнародні

договори, ратифіковані Верховною Радою України, є частиною національного законодавства, що має важливе значення для виконання Угоди про асоціацію з ЄС.

Угода про асоціацію між Україною та ЄС є міжнародно-правовим актом, що визначає умови функціонування ЗВТ між Україною та ЄС. Основні положення Угоди, що стосуються торгівлі, полягають у лібералізації торгівлі товарами та послугами, уніфікації митних процедур відповідно до європейських стандартів, гармонізації технічного регулювання, сертифікації та санітарних і фітосанітарних норм, а також захисту прав інтелектуальної власності та сприяння конкуренції.

Митний кодекс регулює митні процедури та порядок контролю за експортом та імпортом товарів. Основні зміни в межах адаптації до стандартів ЄС, які відобразилися в Митному кодексі, полягають у спрощенні митних процедур для суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, введенні системи митних декларацій в електронній формі, запровадженні механізму «єдиного вікна» для оформлення вантажів та визначенні митної вартості відповідно до правил СОТ.

Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність» регулює основні принципи здійснення зовнішньоекономічної діяльності, права та обов'язки держави, підприємств і фізичних осіб у міжнародній торгівлі. В межах адаптації до норм ЄС були внесені зміни щодо усунення обмежень на торгівлю окремими видами товарів, ліквідації дискримінаційних положень щодо іноземних інвесторів та впровадження європейських стандартів у сфері ліцензування та сертифікації.

Закон України «Про захист прав споживачів» адаптований до норм ЄС у частині впровадження механізмів відповідальності виробників за якість товарів, запровадження європейських стандартів маркування продукції та надання споживачам можливості отримувати інформацію про товар відповідно до вимог ЄС.

Також варто згадати Закон України «Про технічні регламенти та оцінку відповідності» (2015 р.), який є ключовим у сфері технічного регулювання та встановлює загальні правила щодо оцінки відповідності продукції вимогам ЄС. Його основні положення:

- гармонізація технічних регламентів із європейськими директивами;
- перехід на європейську систему стандартизації (EN, ISO);
- визнання результатів сертифікації українських товарів у ЄС та навпаки.

В рамках ЗВТ слід наголосити на важливості Закону України «Про державний контроль за дотриманням законодавства про безпечність харчових продуктів і кормів» (2017 р.), який було ухвалено в межах виконання зобов'язань щодо санітарних та фітосанітарних заходів (SPS) відповідно до Угоди про асоціацію з ЄС. Основними його положеннями є запровадження контролю за безпечністю харчової продукції на всіх етапах виробництва, створення європейської системи простежуваності продукції (traceability) та гармонізація ветеринарного та фітосанітарного контролю з нормами Євросоюзу.

Схожим по формату є Закон України «Про стандартизацію» (2014 р.), який передбачає поступовий перехід України до європейської системи технічного регулювання. Основні аспекти цього Закону полягають в ліквідації обов'язкової сертифікації в більшості сфер, впровадженні європейських стандартів ISO та EN, а також наданні підприємствам права добровільного вибору стандартів, що відповідають вимогам ринку ЄС.

Насамкінець варто згадати Закон України «Про інвестиційну діяльність» (1991 р., з подальшими змінами), який регулює порядок залучення інвестицій в Україну, включаючи прямі іноземні інвестиції. В межах виконання Угоди про асоціацію були внесені зміни щодо спрощення доступу іноземних компаній до українського ринку, усунення адміністративних бар'єрів для інвесторів з країн ЄС та запровадження механізмів захисту інвестицій та арбітражного врегулювання спорів.

Окрему групу становить законодавство України у сфері конкуренції, яке також зазнало змін у зв'язку з адаптацією до норм Євросоюзу. Основними актами є:

- Закон України «Про захист економічної конкуренції» – встановлює правила ведення конкуренції, заборонує монополістичні змови та недобросовісну конкуренцію.
- Закон України «Про Антимонопольний комітет України» – визначає функції та повноваження органу, відповідального за контроль за конкурентним середовищем.

Отже, реалізація ЗВТ між Україною та ЄС передбачає наявність значної кількості нормативних актів, які забезпечують функціонування інституційного механізму публічного управління у сфері регулювання ЗВТ та участь низки державних органів, зокрема:

- Кабінету Міністрів України, який формує загальну державну політику у сфері зовнішньоекономічних відносин та координує роботу відповідних відомств;
- Міністерства економіки України, що відповідає за реалізацію торговельної політики, моніторинг виконання зобов'язань у межах ЗВТ та переговорів з ЄС;
- Державної митної служби України, яка здійснює контроль за імпортом та експортом товарів відповідно до нових стандартів;

– Антимонопольного комітету України, який забезпечує контроль за конкуренцією та недопущенням недобросовісних торговельних практик.

Крім того, у межах виконання Угоди про асоціацію створено Спільний комітет з питань торгівлі, який є платформою для діалогу між Україною та ЄС щодо подальшого вдосконалення механізмів ЗВТ.

Попри позитивні зміни у сфері публічного управління процесами формування ЗВТ, існує низка проблем, що ускладнюють повноцінне функціонування Зони вільної торгівлі:

1) недостатня гармонізація національного законодавства з правом ЄС – деякі норми, зокрема у сфері технічного регулювання та захисту прав споживачів, досі не відповідають європейським вимогам;

2) адміністративні бар'єри та бюрократія – складність митних процедур та сертифікації продукції є перешкодою для діяльності малих і середніх підприємств;

3) недостатня інституційна спроможність – деякі державні органи потребують підвищення ефективності своєї роботи та цифровізації відповідних процесів;

4) проблеми правозастосування – українські суди та контролюючі органи не завжди забезпечують належний рівень правового захисту бізнесу в державі.

Виходячи із викликів, які склалися сьогодні, а також для підвищення ефективності публічного управління у сфері ЗВТ необхідно забезпечити наступні дії:

1) продовжити гармонізацію законодавства із нормами Європейського Союзу у сферах технічного регулювання, стандартів якості та митного адміністрування;

2) спрощувати адміністративні процедури для експортерів та імпортерів, зокрема через цифровізацію митних операцій;

3) посилювати інституційну спроможність державних органів, відповідальних за реалізацію ЗВТ, шляхом навчання фахівців та запровадження сучасних механізмів управління;

4) розвивати механізми правозастосування, зокрема шляхом зміцнення антимонопольного законодавства України та захисту прав підприємців у межах ЗВТ.

Таким чином, подальше вдосконалення нормативно-правового регулювання у сфері публічного управління процесами формування ЗВТ між Україною та ЄС є важливою передумовою інтеграції України до європейського економічного простору та створення сприятливих умов для розвитку вітчизняного бізнесу.

Висновки

Адаптація українського законодавства до європейських норм є необхідною умовою ефективного функціонування Зони вільної торгівлі між Україною та ЄС. Хоча вже зроблено значний поступ у напрямку гармонізації нормативно-правової бази, залишається низка викликів, зокрема в сфері митного адміністрування, сертифікації продукції, захисту конкуренції та інвестиційного клімату. Подальша імплементація європейських норм дозволить підвищити конкурентоспроможність українських товарів і сприяти інтеграції України у спільний ринок ЄС.

Список використаної літератури

1. Комар Н., Уніят А. Регіональні угоди про вільну торгівлю за участю України: можливості та ризики. Економіка та суспільство, (26). 2021. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/367/353> (дата звернення 21.09.2024) <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-26-36>

2. Кочергіна О. Ю. Сучасний зміст зони вільної торгівлі як невід'ємної категорії інтеграційного розвитку. Інвестиції: практика та досвід. 2018. Вип. 1. С. 54–58.

3. Сюта С. Зона вільної України з ЄС: наявні результати та перспективи для регіонального торговельного співробітництва. Науковий вісник Одеського національного економічного університету. 2018. № 3. С. 153–165.

4. Ткач Д. І., Казік Т. В., Гнілуша С. І. Порівняльно-правовий аналіз угод про вільну торгівлю з Україною на прикладі ЄС та Канади. Правничий вісник Університету «КРОК», № 35. 2019. С. 89–97.

5. Шиманська К. В., Бондарчук В. В. Ефект Угоди про зону вільної торгівлі між Україною та ЄС на вітчизняний імпорт та експорт. Економіка, управління та адміністрування, № 2(96), 2021. С. 25–30. [https://doi.org/10.26642/eta-2021-2\(96\)-25-30](https://doi.org/10.26642/eta-2021-2(96)-25-30)

6. Конституція України, прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>

7. Україна на шляху до ЄС: реалії і перспективи. Національна безпека і оборона. № 1–2. 2022. 131 с.

8. Митний кодекс України від 13 березня 2012 р. // Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2012. № 44–45. № 46–47. № 48. Ст. 552.

9. Про зовнішньоекономічну діяльність: Закон України від 16.04.91 №959-XII. URL: <http://www.rada.kiev.ua>

10. Про захист прав споживачів: Закон України від 12 травня 1991р. // Відомості Верховної Ради України. 1991. № 30. ст. 379.

References

1. Komar N., Uniyat A. (2021). Rehional'ni uhody pro vil'nu torhivlyu za uchastyu Ukrayiny: mozhlyvosti ta ryzyky [Regional free trade agreements with the participation of Ukraine: opportunities and risks]. *Ekonomika ta suspil'stvo*, (26). Retrieved from: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/367/353> <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-26-36>
2. Kocherhina O. YU. (2018). Suchasnyy zmist zony vil'noyi torhivli yak nevid'yemnoyi katehoriyi intehratsiynoho rozvytku [The modern meaning of the free trade zone as an integral category of integration development]. *Investytsiyi: praktyka ta dosvid*, no. 1. pp. 54–58.
3. Syuta S. (2018). Zona vil'noyi Ukrayiny z YES: nayavni rezul'taty ta perspektyvy dlya rehional'noho torhovel'noho spivrobitnytstva [Zone of free Ukraine with the EU: available results and prospects for regional trade cooperation]. *Naukovyy visnyk Odes'koho natsional'noho ekonomichnoho universytetu*, no. 3. pp. 153–165.
4. Tkach D. I., Kazik T. V., Hnilusha S. I. (2019). Porivnyal'no-pravovyy analiz uhod pro vil'nu torhivlyu z Ukrayinoyu na prykladi YES ta Kanady [Comparative legal analysis of free trade agreements with Ukraine on the example of the EU and Canada]. *Pravnychyy visnyk Universytetu "KROK"*, no. 35. pp. 89–97.
5. Shymans'ka K. V., Bondarchuk V. V. (2021). Efekt Uhody pro zonu vil'noyi torhivli mizh Ukrayinoyu ta YES na vitchyznyanyy import ta eksport [The effect of the Agreement on a free trade zone between Ukraine and the EU on domestic imports and exports]. *Ekonomika, upravlinnya ta administruvannya*, no. 2(96). pp. 25–30. [https://doi.org/10.26642/ema-2021-2\(96\)-25-30](https://doi.org/10.26642/ema-2021-2(96)-25-30)
6. Konstytutsiya Ukrayiny [Constitution of Ukraine], dated 28.06.1996 // Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrayiny. Retrieved from: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-vr>
7. Ukrayina na shlyakhu do YES: realiyi i perspektyvy [Ukraine on the path to the EU: realities and prospects]. *Natsional'na bezpeka i oborona*, no. 1–2. 2022. 131 p.
8. Mytnyy kodeks Ukrayiny [Customs Code of Ukraine]: *Law of Ukraine dated 13.03.2012* // Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrayiny (VVR). 2012, no. 44–45, no. 46–47, no. 48. St. 552.
9. Pro zovnishn'oekonomichnu diyal'nist' [On Foreign Economic Activity]: *Law of Ukraine dated 16.04.91*, no. 959-XII. Retrieved from: <http://www.rada.kiev.ua>
10. Pro zakhyst prav spozhyvachiv [On the Protection of Consumer Rights]: *Law of Ukraine dated 12.05.1991*. // Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrayiny. 1991, no. 30. st.379.